

8sons. inc.

Sanders M. R. (1999). Triple p. positive parenting program; Towards an empirically validated multi level parenting and family support strategy for the prevention of behavior and emotional problems in children. clin child.

Fional. Sanders H., Sanders M. R. A. (2002). lity study of enhanced group triple p –positive parenting program for parents of children with ADHD. Journal of behavior chang of Queens land university, Australia.

Taylor. J F. (1990). Helping your hyperactive child from effective treatments and developing discipline and self –esteem to helping your family adjustment. NY.

Weiss. M. Weiss. G (2002). Attention. deficit hyperactivity disorder. In M. Lewis. 2002. child 8 Adolescent psychiatry. USA.

Sanders. M. R. (2005). Prevention of child behavioral problems through universal implementation of a group behavioral family intervention, prev.

Wattes. R. & Pietrzak. D. (2000). Adlerian ‘encouragement ‘and the therapeutic process of solutin brief theraphy. Journal of counseling and development. vol. 11. no. 2 pp. 139- 147.

Teeter. P A (1999). Interventions for ADHD. NY. Guilford press.

رابطه ی سبک دل بستگی با خوش بینی و احساس تنهایی در دانش آموزان ۹-۱۲ سال شهر کرج

کبری معدنی پور^۱، فرخ حق رنجبر^۲، علیرضا کاکاوند^۳، باقر ثنائی ذاکر^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۰۲/۰۵

تاریخ بررسی مقاله: ۱۳۹۰/۰۲/۰۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۰/۰۳/۰۷

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه ی سبک دل بستگی با خوش بینی و احساس تنهایی در دانش آموزان سنین ۹-۱۲ سال شهر کرج انجام شد. روش پژوهش، علی مقایسه‌ای (پس رویدادی) بود. نمونه ی مورد مطالعه ۲۰۰ دانش آموز (۱۰۰ دانش آموز دختر و ۱۰۰ دانش آموز پسر) بود که به روش تصادفی چند مرحله‌ای از بین دانش آموزانی که در محدوده‌ی سنی تحقیق قرار داشتند انتخاب شد. برای سنجش سبک دل بستگی از مقیاس سبک دل بستگی رونقی (۱۳۸۷)، برای اندازه گیری خوش بینی از پرسشنامه ی سبک اسنادی پترسون و همکاران (۱۹۸۲) و برای اندازه گیری احساس تنهایی از مقیاس احساس تنهایی آشر و همکاران (۱۹۸۴) استفاده شد. در پژوهش حاضر داده ها با استفاده از آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد) و آمار استنباطی

۱- کارشناس ارشد روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد کرج.

ایمیل: cognocenter@gmail.com

۲- کارشناس ارشد روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد کرج.

۳- استادیار، دانشگاه بین‌المللی قزوین.

۴- استاد، دانشگاه تربیت معلم

(ضریب هم بستگی پیرسون و تحلیل واریانس چند متغیری) مورد تحلیل قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان می دهد که بین خوشبینی، احساس تنهایی و سبک دل بستگی (ایمن، نایمن) تفاوت معنادار وجود دارد. بر اساس یافته های پژوهش حاضر می توان نتیجه گرفت که سبک دل بستگی و کیفیت آن یک عامل بسیار مهم در رشد کودک و در زندگی آینده او می باشد و کیفیت سبک دل بستگی و به دنبال آن الگوهای کارکرد درونی به یک بخش تثبیت شده و فراگیر در شخصیت کودک تبدیل می شوند.

واژه های کلیدی:

احساس تنهایی، خوشبینی، سبک دل بستگی

مقدمه

با توجه به ابعاد وجودی انسان، از جمله دارا بودن جنبه های فردی و اجتماعی، نتایج تحقیقاتی که ویژگی های گوناگون انسان را همزمان مورد مطالعه قرار دهد، به واقعیت نزدیک تر و نتایج آن کاربردی تر خواهد بود. متغیرهایی که در این پژوهش، مورد بررسی قرار گرفته، از یک سو به جنبه های درون فردی و از سوی دیگر به جنبه های اجتماعی در انسان و به طور خاص در کودکان می پردازد. بررسی ارتباط بین ویژگی های سبک دل بستگی، خوشبینی^۱ و احساس تنهایی^۲ حیطة ی مشترکی از سه دیدگاه: روان شناسی رشد^۳، روان شناسی مثبت گرا^۴ و روان شناسی اجتماعی^۵ را نشان خواهد داد. از آنجا که نقش تجربه های کودکی در تعیین روابط شخصی بزرگسال^۶، رفتارهای سالم و سلامت روانی از موضوعات مورد توجه پژوهش های مربوط به دل بستگی^۷ بوده است. سبک های دل بستگی^۸ به مدل های درونکاری^۹ معینی از دل بستگی گفته می شود که شکل پاسخ های رفتاری افراد به جدایی^{۱۰} از نگاره های دل بستگی^{۱۱} و پیوند مجرد^{۱۲} با این نگاره ها را تعیین می کنند. این سبک ها عمدتاً بر اساس تجربه های کودک با مادر (مراقب) شکل می گیرند، در مراحل مختلف زندگی نسبتاً پایدار می مانند و تعامل های اجتماعی را تحت تاثیر قرار می دهند (بالبی^{۱۳}، ۱۹۸۸؛ روتبارد و شیور^{۱۴}،

- 1- Optimism
- 2- Loneliness
- 3- Developmental
- 4- Positive psychology
- 5- Social psychology
- 6- interpersonal relationships
- 7- Attachment
- 8- attachment styles
- 9- internal working models
- 10- separation
- 11- attachment
- 12- reunion
- 13- bowlby
- 14- Rothbard & shaver

۱۹۹۴؛ گلدبرگ^۱، ۱۹۹۱؛ واترز و همکاران^۲، ۲۰۰۰).

پژوهشگرانی که دل بستگی را بررسی کرده‌اند تاثیر تجربه‌های نخستین را بر تجسم‌های درونی در حال پیدایش و شکل‌گیری از خود و دیگران تایید کرده‌اند و به بررسی چگونگی تاثیر گذاری مدل‌های درونکاری دل بستگی بر روابط آینده و راهبردهای تنظیم عاطفه در بزرگ سالی پرداخته‌اند (بالبی، ۱۹۸۸).

این تجسم‌ها، برداشت افراد از خود و دیگران در این مورد که آیا خودشان شایسته‌ی مراقبت هستند یا نه و آیا می‌توان به دیگران برای تامین مراقبت اعتماد کرد یا نه تحت تاثیر قرار می‌دهند (بارتولومیو و هروتیز^۳، ۱۹۹۱).

پژوهشی در مورد سبک‌های دل بستگی در کودکی (بالبی، ۱۹۶۹؛ بررتون^۴، ۱۹۸۵؛ تنانت، ۱۹۸۸) نشان داده‌اند که حساسیت^۵ و پاسخ‌دهی مراقبت اولیه به حالت‌های هیجانی کودک، تعیین کننده‌ی اصلی یادگیری روش تنظیم عواطف در مانده‌ساز^۶ و رابطه با دیگران است. شواهد نشان می‌دهد که نوزادان پس از سه ماهگی به دریافت نشانه‌های بیرونی از جمله پاسخ‌های چهره‌ای^۷ و آوایی^۸ مراقب خود، حساسیت و سوگیری پیدا می‌کنند. این نشانه‌ها نقش مهمی در آموزش تنظیم در ماندگی‌های نوزاد بازی می‌کنند (گرگلیو و واستون^۹، ۱۹۹۶). کودکان ایمن^{۱۰} پاسخ بهینه و منسجم را از مراقبت اولیه تجربه می‌کنند و می‌آموزند که ابراز متعادل هیجان پیامد مثبت دارد. مراقبت نابسند به الگوی رفتار دل بستگی ناایمن^{۱۱} منتهی می‌شود و مانع تحول مهارت‌های موثر تنظیم

- 1- Goldberg
- 2- waters, etal
- 3- Bartholomew & Horonitz
- 4- Bretherton
- 5- sensitivity
- 6- distressing affects
- 7- Facial
- 8- Vocal
- 9- Gergely & Watson
- 10- Secure
- 11- Insecure

عاطفه می‌گردد.

کیفیت دل بستگی طفل به مادرش بر تمامی روابط شخصی وی تاثیر می‌گذارد و با قابلیت بالای او در روابط میان فردی آینده‌اش رابطه دارد (بلسکی، کاسیدی^۱، ۱۹۹۴؛ فاگوت^۲، ۱۹۹۵؛ پارک و واترز^۳، ۱۹۸۹).

خوش‌بینی تلفیقی از گرایش و نگرش خوش‌بینانه در مورد خود، افراد، اشیا، رویدادها و به طور کلی جهان می‌باشد که بر اساس آن انتظار نتایج خوب و امیدوار کننده، بر اساس توانایی‌های خود، در افراد خوش‌بین با سلامت و ریشه این نگرش خوش‌بینانه، در سبک تبیین افراد نهفته است (نوری، ۱۳۸۵).

ویژگی بسیاری از اشخاص موفق، خوش‌بینی آنهاست، نگرش ذهنی انسان‌های موفق نسبت به خود و دیگران مثبت است. یکی از مضرات عدم خوش‌بینی یا همان بدبینی تاثیر سوء آن بر روابط بین فردی است. بدون شک یکی از جنبه‌های مهم رشد انسان، فرایند اجتماعی شدن اوست. ذاتی بودن زندگی جمعی در انسان، ضرورت تماس با دیگران را به عنوان امری گریز ناپذیر جلوه‌گر می‌سازد. رشد اجتماعی دارنده‌ی ارتباط سالم و منطبق با موقعیت در افراد است. کودکانی که مهارت اجتماعی کافی کسب کرده‌اند در ایجاد ارتباط با همسالان و یادگیری در محیط آموزشی موفق‌تر از کودکانی هستند که فاقد این مهارت می‌باشند (آشر^۴، ۱۹۸۵).

سالیوان^۵ (۱۹۵۳)، در قالب نظریه‌ی بین فردی بر لزوم برقراری رابطه با دیگران، به دلیل ریشه داشتن آن در نیازهای اساسی انسان تاکید می‌کند و بی‌کفایتی در ارضای نیاز به صمیمیت با دیگران یا صمیمیت بین فردی را تحت تاثیر تنهایی مطرح می‌کند. احساس تنهایی را می‌توان نارسایی و ضعف محسوس در روابط بین فردی دانست که

- 1- belsky & cassidy
- 2- Fagot
- 3- Parke & Waters
- 4- Asher
- 5- sullivon

منجر به نارضایتی فرد از روابطش می‌شود و به تجربه‌ی نارضایتی از روابط اجتماعی منجر می‌شود (پونزیتی و مه‌یر ۱۹۹۹).

در روند رشد کودک از جمله متغیرهایی که بر خوش‌بینی و احساس تنهایی تأثیر گذار است سبک دل‌بستگی کودک می‌باشد و به عنوان سازه‌ای عمل می‌کند که ویژگی‌هایی مانند خوش‌بینی و احساس تنهایی را شکل می‌دهد (نوری، ۱۳۸۵).

نکته‌ای که حائز اهمیت است و پژوهش حاضر به دنبال آن می‌باشد بررسی رابطه‌ی سبک‌های دل‌بستگی و خوش‌بینی و احساس تنهایی در کودکان می‌باشد. اکثر پژوهش‌های انجام شده یا بر روی بزرگسالان کار کرده‌اند و از خود کودکان غافل بوده‌اند یا مستقیماً به بررسی رابطه‌ی سبک‌های دل‌بستگی، خوشبینی و احساس تنهایی پرداخته‌اند. اطلاع نداشتن از نوع سبک دل‌بستگی و میزان خوش‌بینی و احساس تنهایی در کودکان، باعث می‌شود تا برنامه‌ریزی و آموزش‌های لازم از غنای کافی و هدفمند برخوردار نباشند و این روند ادامه‌ی معضلات خود را در بزرگ‌سالی افراد در نمادهایی چون: فرار از خانه، بزهکاری نابهنجاری، مشکلات زناشویی، مشکلات ارتباطی و... نشان خواهد داد که نه تنها خود مشکلی بزرگ محسوب می‌شود، بلکه می‌تواند با کنار هم قرار گرفتن چنین افرادی یک جامعه‌ای بیمار و دارای روابط معیوب ایجاد نماید. از آنجا که تاکنون پژوهشی در این زمینه در نمونه‌های ایرانی انجام نشده است این پژوهش، اکتشافی محسوب می‌شود و اهمیتی مضاعف می‌یابد. بر این اساس، هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی سبک‌های دل‌بستگی با خوش‌بینی و احساس تنهایی در بین کودکان ۹-۱۲ ساله در شهر کرج بود.

روش

از آنجا که پژوهش حاضر اهداف چندگانه‌ای از جمله بررسی سبک دل‌بستگی، خوش‌بینی و احساس تنهایی را در دو گروه پسران و دختران ۹-۱۲ سال، ساکن شهر کرج در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ می‌سنجد، روش مطالعه‌ی توصیفی از نوع علی‌مقایسه‌ای (پس‌رویداد) است.

حجم نمونه در این پژوهش ۲۰۰ نفر (۱۰۰ دانش‌آموز دختر و ۱۰۰ دانش‌آموز پسر) می‌باشد. روش انتخاب نمونه به صورت تصادفی چند مرحله‌ای است. مطالعات نشان می‌دهد که در پژوهش‌های هم‌بستگی این حجم نمونه بسنده می‌باشد (دل‌اور، ۱۳۸۸).

برای این منظور ابتدا به صورت تصادفی از بین ۴ منطقه آموزش و پرورش کرج ۲ منطقه (منطقه ۱ و ۳) انتخاب شده و از این دو منطقه ۸ مدرسه شامل ۴ مدرسه دخترانه و ۴ مدرسه پسرانه نیز به صورت تصادفی انتخاب شدند، در مدارس مذکور بین دانش‌آموزانی که در محدوده سنی تحقیق قرار داشتند با استفاده از جدول اعداد تصادفی از هر مدرسه ۲۵ نفر از دانش‌آموزان انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

۱. **مقیاس سبک دل‌بستگی:** سبک دل‌بستگی آزمودنی‌ها در این پژوهش با استفاده از مقیاس دل‌بستگی تعیین خواهد شد. این مقیاس توسط رونقی (۱۳۸۷) تهیه شده است و برای سنجش کیفیت دل‌بستگی کودکان ۹-۱۲ ساله کاربرد دارد. پژوهشگرانی که در ساخت، اعتباریابی و هنجاریابی مقیاس دل‌بستگی در کودکی میانه شرکت داشته‌اند، رونقی دل‌اور و مظاهر می‌باشند. این پرسشنامه شامل ۲۸ جمله

است که به سبک هارتر ساخته شده است و در این سبک جملات به صورت دوتایی ارائه می‌شوند که اولین جمله نشان دهنده ی رفتار ایمن و دومین جمله نشان دهنده ی رفتار اضطرابی یا اجتنابی می باشد. آلفای کرونباخ برای سوالات اضطراب معادل $0/82$ و برای سوالات اجتناب $0/90$ محاسبه شده است. برای تعیین پایایی مقیاس از روش بازآزمایی استفاده شده است. هم بستگی نتایج بین اجرای اول و اجرای مجدد در مؤلفه ی اضطراب $0/52$ و در مؤلفه ی اجتناب $0/56$ بوده است که در سطح $0/0001$ معنی دار است.

روایی همزمان توسط اجرای یک پرسشنامه محقق ساخته در زمینه ی مشکلات رفتاری، تحصیلی، سازگاری با دوستان و با مدرسه بررسی شده است. نتایج تایید کننده روایی همزمان آزمون بوده است. مشخصه‌های هنجاری آزمون تهیه و تنظیم گردیده است و مقیاس دل بستگی کودکان ۶ تا ۱۲ ساله از اعتبار و روایی کافی برخوردار می باشد. در این پژوهش، نتایج به دست آمده فقط در دو طبقه دل بستگی ایمن و نایمن تقسیم شده‌اند. ۲. پرسشنامه ی سبک‌های اسنادی: این پرسشنامه یک مقیاس خود گزارشی است

که توسط پترسون و همکاران تهیه و تدوین گردیده است و توسط شهنی بیلاق، موحد و شکرکن (۱۳۸۳)، به فارسی برگردانده شده است. این پرسشنامه متشکل از ۱۲ موقعیت فرضی شامل ۶ موقعیت خوب و ۶ موقعیت ناخوشایند، می باشد که آزمودنی باید خود را در تک تک این موقعیت‌ها فرض کند و سپس به سوالات مربوط به هر موقعیت پاسخ دهد. هر یک از موقعیت‌ها با ۴ سوال دنبال می شود. برای هر سوال، آزمودنی‌ها در یک پیوستار از ۱ تا ۷، یک پاسخ را علامت می‌زنند. سپس برای محاسبه ی نمره ی کل این آزمون، ابتدا مجموع نمره‌های حوادث بدو نیز نمره‌های حوادث خوب را بر ۶ تقسیم می‌کنیم از تفاضل این دو نمره، نمره ی کل آزمون به دست می آید. در مطالعات پترسون و همکاران (۱۹۸۲) ضریب پایایی این آزمون $0/44$ تا $0/69$ متغیر بود. شهنی بیلاق و همکاران (۱۳۸۳) ضرایب پایایی این پرسشنامه را به روش آلفای کرونباخ و اسپیرمن و براون و گاتمن به ترتیب برابر با $0/75$ ، $0/67$ و $0/67$ به دست آوردند.

۳. مقیاس احساس تنهایی: مقیاس احساس تنهایی آشر و همکاران (۱۹۸۴)، برای سنجش احساس تنهایی در دوره ی کودکی و پیش از نوجوانی تهیه شده است. شامل ۲۴ گویه است که هر کدام به صورت جمله‌ای خبری با ضمیر فاعلی من بیان شده است. این مقیاس تعداد ۸ گویه به عنوان گویه‌های انحرافی که به موضوعات مورد علاقه ی کودکان مرتبط هستند گنجانده شده است که در نمره گذاری نهایی از تحلیل‌ها و محاسبات حذف خواهد شد. مقیاس احساس تنهایی بر اساس رتبه بندی لیکرت نمره گذاری می شود و به هر عبارت بین ۱ تا ۵ نمره داده می شود. ضریب پایایی این آزمون با استفاده از روش دو نیمه کردن $0/83$ بوده و با استفاده از روش اسپیرمن- براون برابر $0/91$ و همچنین، استفاده از روش دو نیمه کردن گاتمن $0/91$ بود. در محاسبات مربوط به پایایی مقیاس احساس تنهایی مورد نظر از ثبات درونی مناسبی برخوردار است. ضریب آلفای کرونباخ برابر با $0/81$ و نیز همسانی درونی آن با توجه به هم بستگی $0/66$ بین دو نیمه ی آزمون و با استفاده از روش تصنیف، در سطح قابل قبولی می باشد که این مقدار، پس از اصلاح، به روش اسپیرمن، براون، برای محاسبه ی ضریب پایایی کل مقیاس $0/79$ به دست آمد. داور پناه در سال (۱۳۷۳) در زمینه ی هنجاریابی مقیاس احساس تنهایی، پژوهشی انجام داد و ضریب آلفای $0/78$ را گزارش نمود.

▣ یافته‌ها

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات شاخص‌های آمار توصیفی (جدول ۱) و تحلیل واریانس چند متغیری MANOVA و ANOVA (جدول ۲ و جدول ۳) استفاده شده است. به منظور ارائه ی تصویر روشن‌تری از ویژگی‌های گروه‌های مورد پژوهش، (جدول ۱) میانگین و انحراف استاندارد دو گروه را از نظر احساس تنهایی، خوش‌بینی و سبک دل بستگی نشان می‌دهد.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی مربوط به خوش‌بینی و احساس تنهایی کودکان دارای سبک دل بستگی ایمن و نایمن

شاخص متغیر	دل بستگی	تعداد	انحراف استاندارد	میانگین
احساس تنهایی	ایمن	۱۱۹	۱۵/۱۹۴	۵۰/۵۹
	نایمن	۸۱	۱۳/۳۳۹	۶۳/۵۳
خوش‌بینی	ایمن	۱۱۹	۱/۸۴۱	۶/۲۱
	نایمن	۸۱	۲/۲۶۶	۴/۸۰

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود میانگین احساس تنهایی (۶۰/۵۳) در دل بستگی نایمن بالاتر از میانگین احساس تنهایی (۵۰/۵۹) در دل بستگی ایمن می‌باشد و میانگین خوش‌بینی (۶/۲۱) در دل بستگی ایمن بالاتر از میانگین خوش‌بینی (۴/۸۰) در دل بستگی نایمن می‌باشد.

جدول ۲: تحلیل واریانس چند متغیره

اثر دل بستگی	ارزش	F	df	خطای درجه‌ی آزادی	سطح معناداری	اندازه‌ی اثر
ویلکز لامبادا	۰/۸۰۶	۲۳/۶۸۴	۲	۱۹۷	۰/۰۰۰۱	۰/۱۹۴

همان‌طور که در جدول ۲ نشان داده شده است بین خوش‌بینی و احساس تنهایی کودکان با سبک دل بستگی ایمن و نایمن (۰/۱۹۴ = اندازه‌ی اثر، $P < ۰/۰۰۰۱$ ، $F(۱۹۷, ۲) = ۲۳/۶۸۴$) تفاوت معنادار وجود دارد. $r = ۰/۸۰۶$ = ویلکز لامبادا، $F(۱۹۷, ۲) = ۲۳/۶۸۴$ تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۳: نتایج آزمون ANOVA مربوط به خوش‌بینی، احساس تنهایی و سبک دل بستگی ایمن و نایمن

منابع تغییر	منبع تغییر وابسته	مجموع مجذورات	درجه‌ی آزادی	مجموع میانگین	F	سطح معناداری
دل بستگی	احساس تنهایی	۸۰۷۳/۲۲۴	۱	۸۰۷۳/۲۲۴	۳۸/۵۳۹	۰/۰۰۰۱
	خوش‌بینی	۹۵/۴۹۳	۱	۹۵/۴۹۳	۲۳/۳۲۶	۰/۰۰۰۱
خطا	احساس تنهایی	۲۰۹/۴۸۰	۱۹۸			
	خوش‌بینی	۴/۰۹۴	۱۹۸			

هم‌چنین دو گروه از نظر احساس تنهایی ($F(۱, ۱۹۸) = ۳۸/۵۳۹$ و $۰ < ۰/۰۰۰۱$) در آزمون تک متغیری تفاوت معنادار وجود دارد و احساس تنهایی در دانش‌آموزان با سبک دل بستگی نایمن بالاتر است. همین‌طور از نظر خوش‌بینی بین ($P < ۰/۰۰۰۱$) و ($F(۱, ۱۹۸) = ۲۳/۳۲۶$) دو گروه تفاوت معنادار وجود دارد و در دانش‌آموزان دارای سبک دل بستگی این بیشتر است.

جدول ۴: نتایج آزمون هم‌بستگی پیرسون بین احساس تنهایی و خوش‌بینی

متغیر	احساس تنهایی	خوش‌بینی
احساس تنهایی	۱	۰/۴۰۶
خوش‌بینی	۰/۴۰۶	۱

همان‌طوری که در جدول ۴ مشاهده می‌شود بین احساس تنهایی و خوش‌بینی، هم‌بستگی منفی و معکوس وجود دارد. ($r = ۰/۴۰۶$ و $P < ۰/۰۰۰۱$).

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که بین خوشبینی و احساس تنهایی کودکان با سبک دل بستگی ایمن و نایمن تفاوت معنادار وجود دارد. این یافته‌ها با برخی از پژوهش‌های انجام شده قبلی سالیوان، ۱۹۵۳، وایس، ۱۹۷۳، کاسیدی و آشر، ۱۹۹۲؛ موستا کاس، ۱۹۹۰؛ ارتباط میان تجربه‌ی غیر رضایت مندانه‌ی دل بستگی در کودکی و احساس تنهایی در سنین بعد، با نظرات سانی چون، حجت ۱۹۹۸ و ۱۹۹۶، وپیلا و پرلمن، ۱۹۸۲ همخوانی دارد. حساسیت و پاسخ دهی مادر یا کسانی که مراقبت اولیه از کودک را بر عهده دارند به حالت‌های هیجانی کودک، تعیین کننده‌ی اصلی یادگیری روش تنظیم عواطف و رابطه‌ی یادگیری است (بالبی، ۱۹۶۹؛ برترتون، ۱۹۸۵، تنانت، ۱۹۸۸). شواهد نشان می‌دهد که نوزادان پس از سه ماهگی به دریافت نشانه‌های بیرونی از جمله پاسخ‌های چهره‌ای و آوایی مراقبت، حساسیت و سوگیری پیدا می‌کنند. این نشانه‌ها نقشی مهم در آموزش تنظیم در ماندگی‌های نوزاد بازی می‌کند (گرگلی و واتسون، ۱۹۹۷). کودکان با دل بستگی ایمن پاسخ دهی بهینه و منسجم از مراقبت اولیه تجربه می‌کنند و می‌آموزند که ابراز متعادل هیجان‌ها پیامدهای مثبت دارد. بر این اساس، حساسیت و پاسخ دهی مادرانه، که در عین حال از مقولات دل بستگی ایمن محسوب می‌شوند (بالبی، ۱۹۶۹، ۱۹۸۸؛ اینزورث و همکاران، ۱۹۷۸) از طریق تشکیل و استقرار سبک دلبستگی ایمن در کودک، امکانات لازم را برای تنظیم عواطف در اختیار وی قرار می‌دهند.

سلیگمن (۱۹۹۸) بر این باور است که خوشبخت‌ترین انسان‌ها کسانی هستند که کمتر وقتشان را در تنهایی می‌گذرانند و به دنبال برقراری و گسترش ارتباط هستند و به جای رقابت با دیگران با خود به رقابت می‌پردازند. افراد خوش‌بین با کوچکترین

چیزی شاد می‌شوند، آنها با یک گردش خانوادگی یا یک سفر کوتاه بر سر شوق می‌آیند، این افراد کسانی هستند که بیش از سایرین خوش بختی را لمس می‌کنند. آنچه از مجموع پژوهش‌ها و مطالعات به عمل آمده و نیز نتایج این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت این است که پیرو مطالعات فراوانی که بالبی به دنبال آن محققان دیگر بر روی سبک دل بستگی، می‌توان بیان داشت که سبک دل بستگی و کیفیت آن یک عامل بسیار مهم در رشد کودک و در زندگی آینده‌ی او می‌باشد. الگوهای کارکرد درونی کودکان در شیوه‌ی رفتار فرد و در روابط نزدیک و صمیمی او موثر می‌باشند و کیفیت دوستی از قبیل صمیمیت، احساس امنیت و عدم تعارض با دل بستگی ایمن در ارتباط هستند. کیفیت سبک دل بستگی و به دنبال آن الگوهای کارکرد درونی، به یک بخش تثبیت شده و فراگیر در شخصیت کودک تبدیل می‌شوند. کودکی با سبک دل بستگی ایمن، سعی در تثبیت روابط با دیگران در رفتار حمایتی خواهد کرد ولی کودک دیگر با سبک دل بستگی نایمن، اجتناب و اضطراب و اجرای شیوه‌ی برخورد با دیگران، قرار می‌دهد. این کودک، بزرگ سالی می‌شود که در روابط خود دست از بدگمانی بر نمی‌دارد و به دیگران آن قدر اعتماد نمی‌کند که بتواند روابط صمیمانه با آنها برقرار سازد. با توجه به اینکه سلامت روان در داشتن روابط گسترش یافته و موزون با افراد حاصل می‌شود به هر میزان فردی روابط صمیمانه و سالمی با دیگران داشته باشد به همان اندازه نیازهای عاطفی و ارتباطی او برآورده شده و از حمایت اجتماعی برخوردار می‌گردد. در نهایت می‌توان گفت، ماهیت و کیفیت رابطه‌ی والد و فرزند، در دوران کودکی، بر توانایی برقرار ساختن مناسبات دوستانه و صمیمانه با دیگران و ایجاد خوش‌بینی در او تاثیر می‌گذارد.

پیامدهای نتایج پژوهش حاضر را می‌توان در دو سطح نظری و عملی به شرح

زیر مطرح کرد. در سطح نظری یافته‌های پژوهش حاضر تاییدی است مجدد بر مفروضه‌های دل‌بستگی در مورد نقش سبک‌های دل‌بستگی بر خوش‌بینی و احساس تنهایی و نقش متغیرهای رابطه‌ای و بین شخصی، که از پیوند کودک-مادر (مراقب) آغاز می‌شود و به سایر زمینه‌های روابط بین شخصی و اجتماعی گسترش می‌یابد و از جمله پیامدهای نظری یافته‌های پژوهش حاضر، فراهم‌سازی اندیشه‌ها و فرض‌های جدید در مورد تعیین‌کننده‌های خوش‌بینی اختلالات هیجانی و رفتاری می‌باشد. این تعیین‌کننده‌ها (سبک‌های دل‌بستگی) نه تنها باعث غنی‌سازی مدل‌های نظری در اختلالات هیجانی و رفتاری می‌شوند که به تقویت رابطه‌ی درست سبک‌های دل‌بستگی و سبک‌های خوش‌بینی، منتهی می‌گردند. در سطح پیامدهای عملی، یافته‌های پژوهشی حاضر می‌تواند مبنای تجربی مناسبی برای تدوین برنامه‌های آموزش و بهداشتی در چارچوب روابط مادر-کودک، برنامه‌های مداخله و مدیریت هیجان‌ها و برنامه‌های درمانی مبتنی بر درمان اختلال‌های هیجانی و رفتاری در دانش‌آموزان شده و کمک به بهبود امر تحصیل فرزندان این آب و خاک نماید.

محدودیت‌های پژوهش

۱. همانند سایر پژوهش‌های علمی مقایسه‌ای، استنباط علمی از متغیرهای مورد مطالعه امکان پذیر نبوده و بدین لحاظ به روشنی نمی‌توان مشخص کرد که آیا سبک دل‌بستگی، خوش‌بینی و احساس تنهایی رابطه‌ی علت و معلول دارند یا از عوامل دیگر تاثیر می‌پذیرند.

۲. نمونه‌ی پژوهش، منحصر به دانش‌آموزان ۹-۱۲ ساله شهر کرج می‌باشد لذا در مورد تعمیم یافته‌های این پژوهش به سایر کودکان باید محتاط بود.

تقدیر و تشکر: از کلیه‌ی دانش‌آموزانی که در این پژوهش شرکت کرده‌اند همچنین از مدیران نواحی آموزش و پرورش و آموزگاران مربوطه که در این طرح پژوهشی ما را یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی فراوان می‌شود.

Cassidy, J. , & asher, S. R. (1992). Loneliness and peer relations in young children. *Child development*, 36, 350-365.

Fagot, B. I. (1995). Parenting boys and girls. In M. H. Bornstein (Ed.) *Handbook of parenting* (vol, 1, 163-183). Mahwahnj: Erlbaum.

Gergely, g. , & Watson, K. S. (1996). The social biofeedback theory of parental affect- mirroring: the development of emotional self- awareness and self- control in infancy. *International Journal of Psychoanalysis*, 77, 1-31.

Golbberg, S. (1991). Recents development in attachment theory and research. *Canadian Journal of psychiatry*, 36, 393-400.

Hojat, M. (1996). Perception of mental avaitability in child hood and selected psychosocial characteristic in adthood. *Gentic social and general psychology monographs*. 122, 425-450.

Hojat, M. (1998). Satisfaction with early relationships with parents and psychosocial attributes in adulthood: which parent contributes more? *The journal of genetic psychology*, 159, 203-220.

movstakas, C. E. (1990). *Loneliness*, new jersey: prentice- Hall

Parke, K. A. , & waters, E. (1989). Security of attachment and preschool friendships. *Child Development*, 60. 1076-1082.

Peplau, L. A. & perlam, D. (eds). (1982). *Lone liness: a sourcebbok of curent theory, research and therapy*. New York. NY: university press.

Ponzetti, J. J. , & Hopmeyer, A. (1999). Loneliness among college student. *Family relations*, july, 336-340.

منابع

دلاور. ع. (۱۳۸۸). مبانی نظریه و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران. انتشارات رشد.

نوری، ن. ا. (۱۳۸۵) نقش خوش بینی در کاهش اضطراب، مجله راه تربیت، شماره ۳، مرکز جهانی، معاونت فرهنگی.

Asher, S. R. (1985). Childrens loneliness: A comparison of Rejected and neglaected peer status, *journal of consulting and clinical psychology*, 35 (4), 500-505.

Bartholomew, K. , & horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four- category mode. *Journal of personality and social psychology*, 61, 226-244.

Belsky, J. , & Cassidy, J. (1994) Attachment: Theory and evidence. In M. Rutter, D. Hag, & S. K. Baron- cohen (Eds.) *Developmental Orinciples and clinical issues in psychology and psychiatry*. Oaford: Black well, science publishers.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. I. Attachment*. New York: Basis books.

Bowlby, J. (1988). *A. secure Base: clinical Applications of Attachment Theory*. New York. Basic books.

Bretherton, I. (1985). Attachment theory: Retrospent and prospect. In i. retherton & E. waters (Eds.), *growing points of attachment theory and research*, monographs of the society for research in child Development, 50, 3-35.

Rothbard, J. C. , & shaver, P. R. (1994). Continuity of affachment acroos the life span. In M. B. sperling, & W. H. Berman (Eds.), Attachment in adults: Clinical and Developmental Perspective. New York, london: the Guilford Press.

Shaver, P. B freeman, J. (1976). Your pursuit of happiness. Psychology today, 10 (3), 26-32.

Sullivan. H. S. (1953). The inter personal theory psychiatry, new York: Norton.

Tennant, C. (1988). Parental loss in childhodd: It,s effect in adult life. Archives of General Psychiatry, 45, 1045-1050.

Waters, E. Merrick, S. , Treboux, D. , Crowell, J. , & Albersheim,, L. (2000). Attachment security in infancy and early adulthood: a twenty- year longitudinal study. Child Development, 3, 684-689.

Weiss, R. S. (1973). Loneliness: the experience of Emotional and social isolation. Cambrige, MA: mit press.

بررسی نقش متغیرهای شناختی در افسردگی نوجوانان مبتلا به سرطان

یاسمن بانکی^۱، علیرضا عابدین^۲، نادر منیرپور^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۰۲/۰۵

تاریخ بررسی مقاله: ۱۳۹۰/۰۲/۰۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۰/۰۳/۰۷

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش متغیرهای شناختی در افسردگی نوجوانان مبتلا به سرطان طراحی و اجرا گردید. جامعه ی این پژوهش شامل نوجوانان ۱۲ تا ۱۸ ساله ای است که تشخیص ابتلا به سرطان دریافت کرده بودند. بدین منظور ۱۷۴ نوجوان به وسیله ی نمونه گیری در دسترس از چندین مرکز درمانی سرطان و بیمارستان های تهران، اصفهان و شیراز انتخاب شدند. اطلاعات از طریق تکمیل پرسشنامه توسط نوجوانان، جمع آوری گشت. پرسشنامه ها شامل پرسشنامه ی افسردگی بک ویژه ی مراقبت های اولیه، پرسشنامه ی راهبردهای مقابله ای برای موقعیت های استرس زا، پرسشنامه ی ادراک بیماری و منبع کنترل سلامت-فرم C، بود. نتایج تحلیل داده ها نشان داد که افسردگی نوجوان با منبع کنترل سلامت شانس، مقابله ی هیجان مدار و ادراک بیماری، همبستگی مثبت و با مقابله ی مسئله مدار و مقابله ی اجتناب، همبستگی معکوس معنادار دارد. نتایج تحلیل رگرسیون چند

۱- کارشناس ارشد روان شناسی بالینی کودک و نوجوان، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایمیل: ybanki@yahoo.com

۲- استادیار، دانشکده ی روان شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران

۳- استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قم